

Лат. *MERIDIES* и Балк. *MERIZ*

Старата лат. форма *meridiēs* 'пладне, ју.' ном. изведен од лок. *meridiē*, гласела *medidiēs*, како што се гледа од Varro, *De lingua Latina* 6,4: *meridies ab eo quod medius dies (appellatur). D antiqui, non R in hoc dicebant, ut Praeneste incisum in solarario vidi.* Промената на $d > r$ во префиксот *ad* пред конс. *f* е позната фонетска појава од архајскиот лат., cf. *arfuerunt, arfuisse = adfuerunt, adfuisse* (CIL I² 581), но случајот на *medidiē > meridiē* не може да се подведе под овој закон. Замената на *d* со *r* овде е настаната по пат на дисимилација, поради 'неудобноста на изговорот', како што забележува Cic., *Orat.* 47, 158: *ipsum meridiēm cur non medidiem? Credo quod erat insuavius.* Значи од **mediei-diē* со дисимилација е добиена прво посредната форма **medei-diē*, а потоа *meridiē*, лок., од каде што е образуван ном. *meridiēs*¹.

Од оваа именка се изведени глаголот *meridio, -are* (Catul 32, 3); *meridior, -ari* 'се одмора на пладне' (Cels. 1,2); именката *meridiatio* 'пладневна почивка' (Cic., *Div.* 2, 68, 142); придавката *meridialis* 'пладневен' и др. Има уште една придавка со истото значење — *medialis* која е изведена од **medidiālis* со хаплоглија², cf. Paul, според Фест p. 111 L: *medialem appellabant hostiam atram, quam meridie immolabant.*

Лат. *meridiēs*, се крие и во зборот *meriz* од балканската сточарска терминологија. Овој збор не фигурира во *Речникот на македонскиот јазик*, макар што е тој кај нас во употреба и денеска. Овците летно време (на пладне) се тераат на *мериз* под некоја сенка. Тие *меризуваат*, т. е. пладнуваат сè додека не се размине горештината. Називите *Меризи*, *Меризишта* се извонредно чести како топоними по цела Македонија.

Познато е дека голем број термини од областа на сточарскиот живот во балканските словенски јазици се преминати од латинскиот преку романскиот (сп. З. Голомб, *Македонски јазик* год. X, 1959, 19—50). Зборот *мериз* е исто така од латинско потекло. Во меглено-романскиот тој се употребува во истата форма³. Терминот *meriz* можел да настане од *meridiet* со палатализација на $-d+i-$ > z^4 и редукција на крајниот ненагласен слог. Уште во II в. од н. с. се среќаваат форми со *z* од *di*, на пр. *oze* < *hodie* (CIL VIII 8424, Африка); *zebus* < *diebus* (CIL XIV 1137, Ostia); *zaconis* < *diaconis* (CIL III 2654, Далмација, 358 г.) и др.

Скопје.

П. Хр. Илиевски.

¹ Cf. A. Ernout — A. Meillet, *Dict. etym. de la langue latine*, Paris 1951, s. v.; Walde — Hofmann, *Lat. etym. Wb.*, Heidelberg 1954, s. v.

² Cf. A. Ernout, *Recueil Max Niedermann, Neuchâtel* 1954, p. 223.

³ Во романскиот тој збор со истото значење гласи *meriză*, а во ароманскиот *amiridzi*, cf. T. Parahagi, *Dicționarul dialectului aromân*, București 1963, p. 94.

⁴ За палатализацијата на *di* во балканските романски јазици cf. H. Mihaescu, *Limba latină în provinciile dunărene ale imperiului roman*, București 1960, p. 94s.